

Toch is merkwaardig, dat op de verga- ring van natuuronderzoekers ten vorige ja- re in Hamburg gehouden, Dr. Ziegler in zijn verhandeling over „de tegenwoordige stand der afstammingsleer in de zoologie“ zegt: „Ook de ontwikkelingsgeschiedenis der in- dividuen, de ontogenie, biedt menige ver- wijzing naar de stamontwikkeling, ook waar zij misschien niet alle verwachtingen be- vredigd heeft welke men haar voor 30 jaar stelde.“ Merkwaardig, omdat uit die woer- den, zij het dan ook verholten, teleurstelling spreekt.

Kindelijk de palaeontologie. Nog niet zoo lang geleden moest zij vooral een grond voor de Evolutie leveren. Uit hare onder- zoekingen, zoo beweerde men, was nu ge- bleken, dat hoe hooger in de voortschrij- dende vorming der aarde, de ontwikke- lingstoestand werden, des te menigvuldiger en volkomener ook de bouw van planten en dieren, des te hooger de soorten. Ook hier heeft de uitkomst echter niet aan de verwachting beantwoord. Op dezelfde ver- gadering te Hamburg, verklaarde een vurig aanhanger der Evolutie, Dr. Koken van Tübingen, in zijn verhandeling over „palae- ontologie en afstammingsleer“: „de zuiver palaeontologische methode heeft ons verder van Darwin afgevoerd, dan in de eerste tientallen jaren na de verschijning van zijn werk, voor mogelijk kon gehouden worden.“

Zoo zien we dan, dat de „gronden“, door de soort-bestrijders voor hun theorie aan- de feiten ontleend, deze noch proefonde- vindelijk bewijst, noch dat zij algemeen geldig zijn.

Die feiten toch kunnen evenzeer worden vertolkt door ons denken, dat zich door de Schrift laat beheerschen, als „gronden“ voor het geloof aan een scheppingsplan; aan een door God gestelde „praeformatie“ van het hoogere in het lagere. En niet dit christelijk beginsel verliest de uit waarnemen en denken gevormde wetenschap niets van haar ernst en trouw. Alleen zij interpreteert dan de ver- schijnselen anders. Zij heeft daarbij niets van de waarneming biedt, te „verdonkeremen“. Het bestaan van „rudimentaire organen“ zal zij niet trachten te verduistern, maar er of ideeële aanwijzingen van de meer ont- wikkelden in zien, of gelijk bij den straks vermelden hoef van het „paard“ — waarin voor haar waarlijk niets van den boze zit — volmondig erkennen, dat de variabiliteit binnen den kring van de soort grooter is dan men zich tot dusver gewoonlijk wel denkt.

Schepping of Evolutie.

Bij de vraag naar het „ontstaan van de soorten“ in de dierenwereld zal het antwoord ten slotte afhangen van de omstandigheid, of zij door de Evolutie als hypothese van wereldverklaring zijn gefascineerd, dan wel door Gods Geest zijn overtuigd van de waarheid der Schrift, ook waar zij u het ontstaan der dingen door Schepping open- baart.

Alleen dan ziet zij, ook in die veel- vormigheid der dierenwereld, „de Heeren eeuwige kracht en Goddelijkheid“.

„Wortel van alle kwaad.“

Want de geldcrachtigheid is een wortel van alle kwaad, tot welke sommigen lust hebbende, zijn afgewald van het geloof, en hebben zichzelf met vele smarten doortoken.

1 Tim. 6:10.

„Alle ondeugden veront, schreef een oud kenner van het menschenhart, alle ondeug- den behalve de gierigheid, die altyd jonck blijft.“ Hij noemt ze de „reuew hemde“ die eerst voor de doodswaarde wordt uitgetrokken.

De oude les van den apostel, dat „de gierig- heid wortel is van alle kwaad“, mits gierigheid verstaan, niet van den vrek die zijn goudstukken oploopt, maar als de hartstocht van het gieren, geeren, begeeren naar altoos grooter schat aan geld, de onvervalschde hebzucht. Zoals Loden- steijn het woord nog in zijn „Uytspraken“ bezigde:

Begeerig hart, dat mager wordt.
Door t gieren naar veel schatten.

Zoals Bilderdijk nog zong:

Aartszandig walfgebroed
Overvloedbaar naar uw bloed.
Gierende om u aan te randen.

Of zoals het in een bekend kunstschrift heet: „Zij had haar helder groter gewenscht, zij had hem leeuw gewild, maar geen gierende wolf.“

Op dien overgang in betekenissen worde geleid, want de zonde trekt uit alles profijt, en omdat thans „geldgierigheid“ de ondeugd is van den schraper en vrek, die op het geld verzet, er niet van scheiden kan, en op zijn volen geldtaak van gebrek omkomt, heeft menig anders vroom man wildweg zijn boze geldcrachtig bevonden, en zijn geweten geest met de uitval: „lijf heb ik het geld, maar een vrek ben ik niet.“

Versta daarom de lezer der Schrift wel, dat als de apostel de geldgierigheid als wortel van alle kwaad brandmerkt, niet het vreklijk vast- houden van het geld veroordeeld wordt, maar integendeel de ongeordende zucht, de hart- stocht om rijk te worden; en dat van die boze belustheid op geld en goed gezegd wordt, dat zij in zoo ernstigen zin wordt van alle kwaad is, dat wie er in vervalt, „verzinkt in verderf en ondergang“, van „zijn geloof af- dwaalt“, en in zijn consciëntie nog op zijn sterf- bed met „scherpe prikkels doortoken wordt“.

Het kwaad komt niet uit het geld. Dat staat er ook niet. Het komt een wortel van alle kwaad, en de wortel van een plant is niet die plant zelf. De plant komt uit de zaadkorrel op, en uit die korrel schiet de wortel den grond in, en schiet de stengel in de lucht. De wortel van een plant zijn als de arm, die de plant in den grond indrukt, om er haar voedsel uit saam te rapen.

En zoo ook hier.

Het kwaad, ook der hebzucht, zit niet in

het geld, maar in ons hart; maar het geld is het middel waarvan we ons bedienen, om wat onzen hartstocht bevredigen moet, naar ons toe te trekken. Als er twee personen zijn, die één met even bozen tocht in het hart als de ander, maar zoo, dat de één over ruim geld beschikt, en de ander er pover aan toe is, dan heeft het geld bij dien eerste de uitwerking dat hij zijn hartstocht op allerlei wijs ongebreideld botvriert, terwijl de ander, omdat hij geen geld heeft, het niet kan.

Had de ander evenveel geld, hij zou in ge- lijke zonde vallen; en dat God hem het geld onthield in zijn behoudenis.

Een boos hart met veel geld is een gifkruid in velden hodem geplant, en dat daarom welig in het kwaad uitschiet.

Zoo komt dus het kwaad niet van het geld, maar uit satan in ons hart; doch geld of geen geld maakt dit onderscheid, dat de boze kiem van satan bij den rijke veel groter kans heeft op gedijen, en bij den arme niet op kan schieten om den schralen bodem.

Jesus zei daarvan, dat de rijken zich aan de heerschappij van hun geld moeten onttrekken, om zalig te kunnen worden; of gelijk er letter- lijk staat, dat een kemel door het oog van een naald gaat, dan een rijke in het Koninkrijk der hemelen.

Nu bleef dit kwaad vroeger nog meest per- soonlijk, maar thans heeft het, en dat is het boze tekenen onzer eeuw, ook de volkeren als volkeren aangetast; juist zoals in Jesus dagen.

In de eeuw waarin Jesus leefde, was in het rijk van Rome's Keizer dit het kwaad, dat in het hoofdland, in Italië, de echte Romeinen niets uittoefenden, en in opgedreven weelde leefden, terwijl ze het geld hiervoor lieten ophangen door de volken van Azië en Afrika, die ze aan zich onderworpen hadden.

En datzelfde is het wat thans weer opkomt. De regeeringen der volkeren zinnen er op, hoe het aan te leggen, om te zorgen, dat er zooveel mogelijk geld en goed uit andere lan- den ter beschikking van het eigen volk komt. In niet één opzicht wordt de staatkunde meer door het ideaal geleid of geacht op recht, schaateloos schuift ieder land de stoffelijke, de oeconomiche belangen op den voorgrond. Niet meer de leeuw als toonbeeld van adel en moed, maar de geldwolf moet in het wapenschild staan. En wie eens getrouwen en naar waarheid de historie van den oorlog in Zuid-Afrika zal beschrijven, zal vinden, dat als er in Kimberley geen diamantvelden, en in Transvaal geen goudmijnen ontdekt waren, de boze oorlog nooit zou zijn uitgebroken.

Belustheid op schat is ook hier prikkelende drijfveer geweest. De geldwolven hebben pers en politiek, en daardoor heel een natie, bedor- ven. Alles wegschuilend achter schoonschijn- nende leuzen, maar in den grond door het goud verleid en vervoerd.

En hierin steekt thans het gevaar voor de toekomst.

Zulk een geest der geldzucht, die pers en politiek doordringt, komt daardoor tot heer- schappij over de gemeeden. Het is een kwaad dat aanstekelijk werd, en waardoor ten laatste de beste vergiftigd wordt.

En nu reeds heeft men kunnen zien, hoe vol- strekt niet alleen het lichtzinnig en spottend deel eener natie, maar evenzoo het Christelijk element uit dien bozen wortel leven gaat.

Het is zoo, onder ons is het zoover nog niet. Bij de Christenen in Nederland steekt het geestelijk ideaal nog boven het slijk, door stof- felijken hartstocht opgeworpen, uit.

Maar het gevaar zit ook ons op de hiel, en het apostolisch vermaan, dat dit onsaan- van heel het leven naar den geldkant, wortel van alle kwaad kan worden, moet hoogmoedig ook onder ons gepredikt.

Geld als geld is een gave Gods.

Bij pas komende volken, die nog geen geld kennen, staat het leven laag, en is alle hooger- ontwikkeling uitgesloten. Als het nog bij ruilen gaat, dat de een een kip geeft om van den ander een hend te krijgen, staat het leven op zoo laag trap, dat het niet vooruit kan.

Het is daarom een bestel Gods om ons menschelijk leven vooruit te brengen, dat allengs en vanzelf overal het ge'd als ruilmiddel op- dook. Enkel daardoor is vrijer levensbeweging onder menschen mogelijk geworden.

Maar, gelijk altoos, is ook deze gave Gods een instrument dat misbruikt kan worden, en satan wierp er zich dadelijk op, om, meerdan door iets anders, door het geld ons geslacht te vergiften. Hij zette het geld in Mammon, de zucht naar geld in Mammondienst om.

Wie rijk is, voelt zich sterk en machtig; Zoo- lang hij meester van zijn geld blijft, kan hij krijgen wat hij wil. Wat zou hij van God nog afhangen? Zijn geld sterkt hem tegen God, en zoo wordt het geld zijn afgod.

Nu heeft elke religie dezen trek, dat ze ons gelijkvormig maakt aan den God dien we aan- bidden. Vrome Godaanbidding maakt ons tot kinderen Gods en aan onzen Vader in den hemel gelijkvormig. Aanbidding van den Christus maakt ons Christenen en doet ons in de voet- stappen van Christus wandelen.

Maar zoo dan ook met Mammon.

Wie op het geld vertrouwt, wordt steeds meer aan het „melaal“ gelijkvormig, koud, hard, weelderig.

En zoo staat het dus aan den tweesprong voor volkeren en personen.

Dien God in Christus, en wat u bezielde en trekt en aan zich gelijkvormig maakt is het Heilige, het Eeuwige, het Verhevene.

Maar ook, dien Mammon, en wat u bezielde en trekt en aan zich gelijkvormig maakt, is het koude, harde, stoffelijke en lage.

Barmhartigheid biedt hier tegenwicht.

Het geld zelf verdrift u niet, mits het geld u meester niet zij, en zij u niet inbeleidt meester van uw geld te wezen.

De grondregel: God de eigenaar van alle goed, wij Hij de Schepper van alle dingen is, en zij rentmeester over een deel van dat goed in zijn naam, en aan Hem verantwoordelijk, — snijdt het kwaad af, en bant satans macht er over.

En dit nu toont zich in de barmhartigheid.

Als er geld is, fluisert satan u in, om het te gebruiken voor uw egoïsme; maar God zegt u, dat Hij het u gaf, om er Hem mee te dienen.

Zoo ontloopt de Christelijke barmhartigheid in zegenend weldoen, waardoor men tevens zijn eigen ik goed deed. In tweemaal manier. Ten eerste, omdat het ons egoïsme er onder- hield. En ten tweede, omdat het loon bij God heeft.

Vandaar dat gulle geven bij den echten Christen, zonder dat hij verarmt. En vandaar ook, bij wie sterven ging, die zucht, die lust, die hartstocht, om milde schenkingen achter

te laten, opdat de dingen van het Koninkrijk Gods nog na zijn dood van zijn leven profijt zouden hebben.

Geve God dat zijn Christenvolk ook hier te lande alzo zijn schat moge aanwenden om rijk te zijn in God.

Amsterdam, 20 Juni 1902.

Voor de Vrouwenkampen in Zuid-Afrika.

Verantwoord in ons nummer van 15 Juni: f 7406.27; verder: van den heer W. J. Caspers, van de leerlingen der Chr. School te Heinen- oord f 0.36. Totaal f 7406.63.

De Universiteitsdag.

De Universiteitsdag, die D. V. Donder- dag 26 Juni te Utrecht zal gehouden wor- den onder praesidium van Prof. Woltjer, belooft een der meest belangrijke in de annalen der Vereeniging voor H. O. te worden.

De commissie ingevolge opdracht der vorige jaarvergadering door H.H. Directeu- ren benoemd, heeft de Statuten der Vere- eniging aan een grondige herziening onderworpen. Ten deele is dit geschied om een nauwer verband te kunnen leggen tusschen de Vrije Universiteit en de Gere- formeerde kerken in Nederland. En ten deele om aan de leden der Vereeniging en de Curatoren en Hoogleraren der Vrije Universiteit meer invloed te gunnen op den gang der zaken in het algemeen. En het zijn deze voorgestelde wijzigingen, die in de morgen-vergadering aan de orde zullen worden gesteld.

De openbare meeting, die anders in de middagure gelegenheid tot debat aan tegen- standers bood, zal ditmaal achterwege blijven. Niet omdat onze tegenstanders maar al te zelden van deze gelegenheid gebruik maakten, maar omdat dan aan de orde zal komen het voorgestelde Concept- contract tusschen de Vereeniging en de Generale Synode. Een onderwerp van zoo verrekende strekking mocht niet ter loops in een morgen-vergadering worden afge- daan. Er moest gelegenheid worden ge- geven om dit Concept-contract ook in den boezem der Vereeniging ernstig te bespre- ken. H.H. Directeuren hebben daarom wils gedaan met hiervoor de middag-vergadering vrij te houden. Prof. Rutgers heeft op zich genomen deze bespreking in te leiden en het Concept-contract nader toe te lichten.

Dat ditmaal Utrecht als plaats van samen- komst gekozen werd, lag in den aard der zaak. Het doel dier vergadering is niet om in een bepaald deel van ons land de broeders en zusters, die de Vrije Universi- teit liefhebben, een geestelijke verkwikking te bieden en naar buiten propaganda te drijven voor onze beginselen, maar om ernstigen arbeid te verrichten. Daarom moest een plaats gekozen, die midden in het land ligt en waar de leden en begun- stigers der Vereeniging in het grootst moge- lijke getal zich konden verzamelen. Utrecht was daartoe vanzelf aangewezen.

Aan den vooravond der jaarvergadering zal weder een bidstond gehouden worden, waarin de dienaar des Woords van Rotter- dam Ds. P. A. E. Sillevius Smitt zal voor- gaan. Vooral thans zal er behoefte bestaan om in gebed en smeeking het aangezicht des Heeren te zoeken, opdat Hij ons leide bij deze beraadslagingen en alles doe uit- loopen tot eere en verheerlijking van Zijn Naam.

De gastvrijheid der Utrechtsche broede- ren behoef niet geroemd te worden. De regeringscommissie, aan wier hoofd Mr. A. W. van Beeck Calkoen als eere-voorzitter staat, is er ons borg voor, dat een gulle en hartelijke ontvangst aan allen zal ten deel vallen. En het samenzijn in Buitenlust na den Bidstond en de broederlijke maaltijd na de vergadering in Tivoli zullen ruim- schots de gelegenheid bieden om als vrien- den der Vrije Universiteit elkaar nog nader te ontmoeten.

De Vrije Universiteit staat ongetwijfeld op een keerpunt in haar geschiedenis. De worsteling in den boezem der Gereformeerde Kerken over de opleiding kan op de Gene- rale Synode tot een beslissing komen. En de Vereeniging moet harerzijds zich uit- spreken over de vraag, of ook zij bereid is aan de Gereformeerde Kerken een zoo beslissend zeggenschap over de Theologi- sche faculteit toe te kennen, als dit in het Concept-Contract wordt voorgesteld.

Nu aanvankelijk door de Provinciale Synodes over het Concept-Contract een oordeel is uitgesproken en van de zijde der kerken, die dusver het meest gevoelden voor de Theologische School, getoond is, dat men tot een compromis niet ongenegen is, mag van de Vereeniging verwacht worden, dat zij harerzijds met ernst pogen zal om tot verzoening mede te werken, voorzover het beginsel der Vrije Universiteit dit gedooft. De toekomst ook der Vrije Universiteit is in de hand des Heeren. Maar waar Hij werkt door menschen en middelen, daar moge ieder diep doordringen zijn van de ernstige taak, waartoe deze samenkomst alle vrienden der Vrije Universiteit roept.

Het voorloopig resultaat.

Door de vriendelijkheid van enkele broe- ders kon de *Herant* reeds verleden week bekend maken welke besluiten de verschil- lende Provinciale Synodes inzake de oplei- ding genomen hebben. Nu ook Noord- Holland met 14 tegen 6 stemmen de aan- neming van het Concept-contract heeft aangenomen, kan het voorloopig resultaat

worden opgemaakt. Zeven Provinciale Syno- des: Noord- en Zuid-Holland, Friesland, Gel- derland, Utrecht, Groningen en Drenthe hebben het Concept-contract, min of meer gewijzigd, aanbevolen, terwijl drie Synodes: Zeeland, Overijssel en Noordbrabant-Limburg de aan- neming ontraden. Van dit drietal tegen- stemmende Synodes kan echter alleen de Provinciale Synode van Overijssel gezegd worden het Concept-contract om principiële redenen te hebben verworpen. Dit resultaat is zeker verrassend. Bijna niemand had na de felle, bestrijding zulk een uitslag ver- wacht. En de kansen, dat men ter Generale Synode ten slotte toch nog tot eenparigheid komen kan, zijn daardoor beduidend ver- meerd.

Wij bedoelen hiermede niet, gelijk men ten onrechte aan de *Herant* ten laste heeft gelegd, alsof de Generale Synode met meerderheid van stemmen het Concept-contract zou kunnen doorzetten. De *Herant* heeft steeds het standpunt ingenomen, dat een zoo gewichtig besluit als de vereeniging van de Theologische School met de Theol. faculteit alleen dan mocht genomen worden door de Generale Synode, wanneer dit met genoegzame *eenparigheid* geschieden kon. Wanneer wij, evenals Prof. Ravinck in de *Bazuin*, aan de Classes en Provinciale Synodes den raad gaven niet nu reeds moedeloos het Concept-contract ter zijde te leggen, maar door te gaan met de bespre- king, dan was het omdat in ons hart de hoop leefde dat door betere inlichting, door amendering van enkele artikelen, en vooral door een openhartige en eerlijke verklaring omtrent het doel van het compromis, de meer- derheid der bezwaarde broederen voor het Concept-contract zou te winnen zijn. Eerst wanneer op de Generale Synode dat resul- taat bereikt is, zal aan de aanneming van het Concept-contract kunnen gedacht worden.

Vraagt men, of de hoop door de beslis- singen der Provinciale Synodes teleurgesteld of versterkt is geworden, dan kan het ant- woord niet twijfelachtig zijn.

Nu de nadere berichten omtrent de dis- cussies en de besluiten der Provinciale Synodes tot ons komen, blijkt toch drielei:

Ten eerste, dat op de Provinciale Synodes, waar het Concept-contract aangenomen werd, de oprechte begeerte bestond bij de voorstanders om zooveel mogelijk aan de bezwaren tegen het Concept-contract tege- moet te komen. Opeen onoverzoenlijk stand- punt plaatste men zich nergens. Van een doordrijven van eigen meening was geen sprake. Men trachtte door broederlijke bespreking allen te winnen. Dat streven is op verschillende Provinciale Synodes met zeldzaam goed gevolg bekroond. In Zuid- Holland, Utrecht en Friesland, waar ver- schillende der bezwaarde broederen ter Provinciale Synode zitting hadden, werd het geamendeerd Concept-contract ten slotte met zoo goed als algemeene stemmen aan- genomen.

Ten tweede mag evenzeer met dankbaar- heid geconstateerd, dat geen der voorge- stelde amendementen de mogelijkheid uit- sluit, dat men op de Generale Synode tot eenstemmigheid komen kan. De meeste der voorgestelde amendementen zijn door de *Herant* zelf aanbevolen en zullen voor de Vrije Universiteit zeker geen onoverkomelijk bezwaar opleveren om het Concept-contract te aanvaarden. De grondslag van het com- promis is nergens prijsgegeven. Zelfs de Synode van Groningen, die het Concept- contract het sterkst wijzigde, heeft toch blijkbaar de bedoeling gehad, om het fun- dament onaangetast te laten. De eisch, dat de benoeming der hoogleraren door de kerken alleen zou geschieden, is wel gesteld, maar door de Provinciale Synode niet overgenomen. Men heeft volkomen terecht ingezien, dat daarmede het Concept-con- tract zelf zou vervallen zijn en alle hoop op pacificatie zou worden afgesneden. Natuur- lijk is daarmede niet gezegd, dat elk dezer amendementen voetstoots door de Generale Synode zal kunnen worden overgenomen. De Generale Synode zal geheel zelfstandig hebben te beoordeelen, welke amendementen werkelijk in het belang der kerken zijn. Op dat oordeel loopen we niet vooruit. Maar — en daarop leggen wij allen na- druk, — de bedoeling dezer amendementen is blijkbaar niet om het Concept-contract voor een der beide partijen onaannemelijk te maken, maar om tot een compromis te komen, dat allen bevredigen kan. En het is die geest van verzoeningsgezindheid, die door ons zeer hoog wordt gewaardeerd.

En eindelijk is het een zeer verblijvend feit, dat in sommige provincies, waar het meereendeel der kerken op de classieke ver- gaderingen aanvankelijk ernstig bezwaar bleek te hebben tegen het Concept-contract, op de provinciale vergaderingen het besluit genomen werd om het Concept-contract met enkele amendementen de Generale Synode toch aan te bevelen. Daaruit mag worden afgeleid, dat het wantrouwen, dat eerst de overhand had, bij rustiger nadenken voor meerder vertrouwen plaats maakte en men begreep, dat de vrede en rust der kerken het meest gebaat zijn, wanneer het geschil over de opleiding voor goed begraven wordt. En daaruit blijkt tevens, dat naarmate de kring van kerken breder wordt, waarin men saamkomt, ook de blik wordt ver- ruimd, hogere motieven op den voorgrond treden en de ernst van den tijd, waarin we leven, beter wordt verstaan. Dit geeft hoop, dat op de Generale Synode, waar alle kerken saamkomen, ten slotte door den geest van broederlijke liefde, door het zoeken niet van eigen belang, maar van het belang der kerken in het gemeen, een nog veel gunstiger resultaat zal kunnen bereikt worden, dan thans op de Provinciale Synodes reeds bereikt is.

De arbeid, dien de broederen te Utrecht verricht hebben, blijkt dus niet vruchteloos te zijn geweest. Reeds het feit zelf, dat onder een zelfde voorstel mannen van zoo verschil-

lende herkomst en uiteenlopende zienswijze als Prof. Rutgers en Ds. Bos, Dr. A. Kuyp- er en Ds. Littooy hun naam getekend hebben, was een aanmerkelijke winste. Voegt men hier nu bij, dat, terwijl in 1893 nauwelijks één Provinciale Synode zich voor een der- gelijk compromis verklaarde dorst, thans, negen jaar later, zeven van de tien Pro- vinciale Synodes zich bereid hebben ver- klaard met zulk een compromis mede te gaan, dan is dit een vooruitzicht, die niet gering te schatten is. We zijn nader bij het begeerde doel gekomen dan ooit te voren. En het zal van de wijsheid der Generale Synode en van de genade onzes Gods afhangen, of het gelukken mag het scheepje ten slotte in veilige haven binnen te sturen.

De authentieke tekst onzer Liturgie.

Nadat de bekende Bijbeluitgave van de Flakkeesche Boekdrukkerij verschenen was, is in 1897 door hare bewerkers daaraan nog toegevoegd een uitgave van de be- rijmde Psalmen, de Formulieren van eenig- heid en de Liturgie, naar den door de Kerken vastgestelden tekst. Deze uitgave, die geheel bewerkt was door Dr. H. H. Kuyp- er en den ondergetekende, is toen in onderscheidene artikelen van de *Kerkelijke Courant*, uit de jaren 1899 tot 1901, door Prof. Gooszen en door Dr. van Langeraad aangevallen, daar zij, volgens deze schrijvers, van de Liturgie een tekst gaf, die volstrekt niet authentiek of officieel was: terwijl zulk een tekst, althans volgens Prof. Gooszen, het best gevonden werd in een uitgave van het jaar 1737, die dan ook door hem gevolgd was bij de door hem bewerkte uitgave van de Nederlandsche Bijbelcom- pagnie. Daartegenover gaf Prof. H. H. Kuyp- er in 1901 zijne brochure: „De authentieke tekst der liturgische geschriften ge- handhaafd tegen Prof. Dr. M. A. Gooszen.“ Hierop volgde nog in hetzelfde jaar een kort antwoord van Prof. Gooszen, toege- voegd aan een uitvoerige repliek van Dr. van Langeraad, waarin deze wel toef, dat de door Prof. Gooszen uitgegeven tekst niet de authentieke was, maar voorts trachtte aan te toonen, dat die tekst te vinden was in een door hem ontkent afschrift, dat ge- teekend was door den praeses en den assessor der Haagsche Synode van 1586. En op dit laatste betoog heeft nu Prof. H. H. Kuyp- er nog eenmaal geantwoord in een pas ver- schenen geschrift, dat tot titel heeft: „Is de authentieke tekst der Liturgie in 1586 of in 1619 vastgesteld? Antwoord aan Dr. L. A. van Langeraad.“

In deze brochure wordt, na een kort antwoord aan Prof. Gooszen en een paar inleidende opmerkingen, eerst gehandeld over het door Dr. van Langeraad gevon- den document; waarvan duidelijk wordt aangetoond, dat het geenszins de beteke- nis heeft, die door dezen daaraan werd toegekend, o. a. omdat het zeer onvolledig is, daar het nog niet eens een derde ge- deelte van onze Liturgie bevat, en omdat het bovendien een zeer slordig afschrift is, waarin vele, en soms groote, fouten en leentjes onmiskenbaar aan ieder in het oog springen. Daarna worden, met dezelfde klaarheid en betoogkracht, de redeneerin- gen wederlegd, waarmede Dr. van Lange- raad bestreden had, dat de tekst der Flakkeesche uitgave door de Dordtsche Synode van 1619 als authentiek of officieel was vastgesteld; waarbij o. a. een goed ge- bruik wordt gemaakt van onderscheidene, blijkbaar uit den tijd der Dordtsche Synode afkomstige aantekeningen in een aan Prof. Biesterveld toebehoorenden verzam- elband van stukken. En ten slotte wordt nog in het licht gesteld, dat die tekst, ook vol- gens Dr. van Langeraad zelf, inderdaad dezelfde is als de door hem gevonden, behoudens enkele zeer kleine afwijkingen, en natuurlijk met verbetering van de fouten die daarin blijkbaar door den afschrijver gemaakt zijn; zoodat het verschil dan ten slotte neerkomt op de vraag, of die tekst door de Dordtsche Synode van 1619 is vastgesteld, dan wel, althans voor het grootste gedeelte, door de Haagsche Synode van 1586. Een verschil, waarbij de geheele bestrijding van Dr. van Langeraad wel enigszins zonderling wordt; tenzij dan, dat hij op die gelijkheid van tekst aan- vankelijk niet verdacht was, of althans niet genoegzaam geleet heeft.

Voor de kerkelijke praktijk, die alleen te doen heeft met hetgeen de Liturgie in- houdt, heeft de historische quaestie over den tijd, waarop zij is vastgesteld, uit den aard der zaak weinig beteekenis. Maar op zichzelf is toch de behandeling van die quaestie in menig opzicht belangrijk; ook met name om de historische bijzonder- heden, die daarbij vanzelf ter sprake komen. En in zooverre kan men Dr. van Lange- raad slechts dankbaar zijn, dat hij door zijne bestrijding, waarin hier en daar son- der twijfel ook goede bouwstoffen voor de geschiedbeschrijving zijn aangebracht, boven- dien aan Prof. H. H. Kuyp- er aanleiding heeft gegeven tot het schrijven dezer nieuwe historische studie. Wie belangstelt in de geschiedenis onzer kerken en in het ont- staan onzer Liturgie, zal genoege en vrucht hebben van de lezing dezer blad- zijden, die in schoonen vorm een degelij- ken inhoud geven.

Nog te meer, omdat de schrijver een slotparagraaf daaraan heeft toegevoegd, waarin hij een algemeene critiek geeft op de door Dr. van Langeraad gevolgde histo- rische methode. Hieromtrent zijn uit diens historische studien drie voorbeelden geko- zen; n. l. de wijze waarop door hem geant- woord is op de volgende vragen: of Guido de Bress, toen hij de Geloofsbelijdenis had opgesteld, dezen aan Calvijn ter inzage heeft gezonden; hoe de acta der Haagsche

Synode van onze vaderen Calvinistisch dezer vragen van de vas rechtstreeks hier niet mis getwijfeld te dezer studie

Onder het Ds. Littooy van zijn houd in Zeeland, oogen onzer l

„EER“

Met het oo week, onder over mij gesch een enkel wo Ik toch ben geweest aan ee 't is mij be dus ook de on hebben tot op Om den se nu eerst mee l niet nu pas maanden — d wist — zeide ik op, een wande 'k Weet alle animo en son maar om niet begin, en nog zoolang het nie zich houden vol overgekommen i

Nu is het me het woord door ik afwezig was. haast. Velen wi thuis zijn. Om klaar te zijn e nu en dan t restaurant maal afspraak geaalt stem noch mij dat ik, met de de vondsraag b ning. Doch bi soonijske toesten der zaak door gemaakt.

Voorts weet tot 't laatst, ja wanneer tal va niet willen meeg hij de vereenig gehonden om m meerderheid mo Zoals ieder van meetaf mijn 't Was mij t Dr. A. Kuyp- baar meer dan Geheel dienover vrijwillig en ap broederkring te compromis zou vele kerken zich bij de huwelijks- Alleen om de dat ik alzo ge deel ik hier m samenkomsten alleen Dr. Kuyp op zijn studeer uitgesproken he kerken dien we willen houden : 'o' aangevane, daarbij neer te die samenkomst Welnu, daaraan Zoolang de k sproken, heb ik Op den Kerk ik voor het vo daarop ingedien En niet toen die te Utrecht o en Prof. Loden- nadat de kerk meerderheid of g zich in de pr Noord-Brabant e van de 25 broe- rechten in '99 gehandhaafd zie om, zoals ik al langer voor ons stemmen, maar

Voor ik dit d het compromis, roepen, was nie hebben geleid; nitesproken; da ik altijd en ov geval, doen son, plicht om dat te En wat nu o de door mij afge nog niet wist wa mee te werken, genomen te zien

Doch wat op onvreden het doo rig uiteengezet Ter herinnering door mij n. m. g. er tegen zijn, o door mij steeds Inrichting der k dienst des Woort een klein deel, overtuiging hewe vaststaat dat de Ravinck in 189 de meerderheid door mij, in over stel, ook door t teruggenomen en genomen werd.

Alleen, omdat de een noch v derheid van stem Voor de stemm des onomwonder alniettemin afvan Trouwens, bij anderen en ik, o nitesproken, dat imperatief naar d